

Hamar kommune

Økonomisk handlingsrom mot 2030

Behovskorrigert KOSTRA-analyse av en selvbevisst regionsenterkommune som bevisst velger et høyt eldreomsorgsnivå og topp-plasseringer i Kommunebarometeret — finansiert mer av Eidsiva-utbytte, finansinntekter og fond enn av sterk drift. Ett funn skiller seg ut: den «solide» økonomien hviler på finans, ikke drift — brutto driftsresultat var negativt i 2025.

+5,7 %

netto driftsresultat 2025 — sterkt på papiret, men drevet av finans og engangsposter; brutto driftsresultat var negativt (kap. 2)

20,0 %

disposisjonsfond — høyt; resultat av en bevisst, konservativ balansestrategi (overskudd til egenkapital, ikke lån)

+70 mill

pleie og omsorg over behovsnivå (2025) — Hamars tydeligste avvik, og kraftig økende fra 2024 (kap. 3)

84,2 %

netto lånegjeld — moderat for en regionsenterkommune, holdt nede ved egenfinansiering av investeringer

Sammendrag for kommunestyret: solid på papiret, men drevet av finans

VISER Hamar leverte i 2025 et **netto driftsresultat på +246 mill kr = 5,7 %** — langt over 2 %-målet og en klar opptur fra «bunnåret» 2024 (NDR kun 0,2 %). Disposisjonsfondet er 20,0 % og netto lånegjeld 84,2 %. Behovskorrigert ligger **pleie og omsorg +70 mill over behov** (fra +28,5 mill i 2024) og **sosialhjelp +21 mill over behov**, mens grunnskole, kommunehelse og barnevern ligger under behovsnivå.

TOLKNING Den «solide» økonomien hviler **mindre på drift og mer på finans**. Bak det sterke NDR-tallet var **brutto driftsresultat negativt** (~–55 mill) — den underliggende driften gikk i minus. Resultatet ble reddet av Eidsiva-utbytte, renteinntekter, en regnskapsteknisk post (~44 mill), for høye VA-gebyrer som skal tilbakeføres og høyere integreringstilskudd enn ventet. Dette er samme mønster som Asker og Kristiansand: kraftutbytte maskerer svak drift. PLO-avviket er ikke ustyrt overforbruk, men et **villet høyt nivå** forsterket av regionsenter-rollen (kap. 3). Det svake driftspunktet er helse og mestring — høyest sykefravær, gjentatt merforbruk og innsparingskrav (kap. 4).

2024 → 2025-utviklingen. Med reviderte 2025-tall er PLO-avviket blitt *dypere*: fra +28,5 til +69,7 mill over behov. Grunnskole snudde fra så vidt over (+0,3) til under (–16,5), barnehage fra over (+8,7) til nøytralt (–0,4), administrasjon fra +14,4 til +1,4. Kommunehelse og barnevern ligger fortsatt under behov og dypere. Sosialhjelp er stabilt over (+20,2 → +20,7). Hamar forsterker altså sin signaturprofil — et høyt PLO-nivå — mens de øvrige tjenestene strammes mot eller under behov. 2025 er hovedåret; 2024 vises som sammenligning.

AVVIK MOT BEHOV, MILL KR/ÅR	PLO	GRUNNSK.	BARNEH.	KOM.HELSE	SOSIAL	BARNEV.	ADM.
2024 (revidert)	+28,5	+0,3	+8,7	–29,5	+20,2	–22,2	+14,4
2025 (revidert)	+69,7	–16,5	–0,4	–36,2	+20,7	–26,2	+1,4

Hovedbildet i fem punkter

- Solid, men finansdrevet** — NDR +5,7 % ser sterkt ut, men brutto driftsresultat var negativt; resultatet reddes av Eidsiva-utbytte, renteinntekter og engangsposter (kap. 2).
- Konservativ balansestrategi** — overskudd avsettes til egenfinansiering av investeringer (111 mill fra 2025) for å holde gjeld nede (84,2 %) og fond høyt (20,0 %).
- PLO over behov er villet** (+70 mill) — høyt nivå, høy kompetanse og regionsenter-rolle, ikke ustyrt overforbruk (kap. 3).
- Helse og mestring er det svake driftspunktet** — høyest sykefravær (11,87 % i 2024), merforbruk (~28 mill 2025), innsparingskrav 18,5 mill (kap. 4).
- Topp i barometeret** (nr. 2 i landet 2025, nr. 3 på skole) — et høyt tjenestenivå finansiert mer av fond/utbytte enn av drift (kap. 5).

Det viktigste skillet i rapporten. Hamar har ikke primært et utgiftsproblem som krever brede kutt — de fleste tjenestene drives på eller under behov, og PLO-overforbruket er et bevisst kvalitetsvalg. Spørsmålet kommunestyret bør stille er todelt: **hvor robust** er en driftsøkonomi der det positive

resultatet hviler på utbytte og engangsposter mens brutto driftsresultat er negativt — og **hvor lenge** kan det villede høye PLO-nivået opprettholdes når nettopp helse og mestring sprekker på budsjett og må spare 18,5 mill.

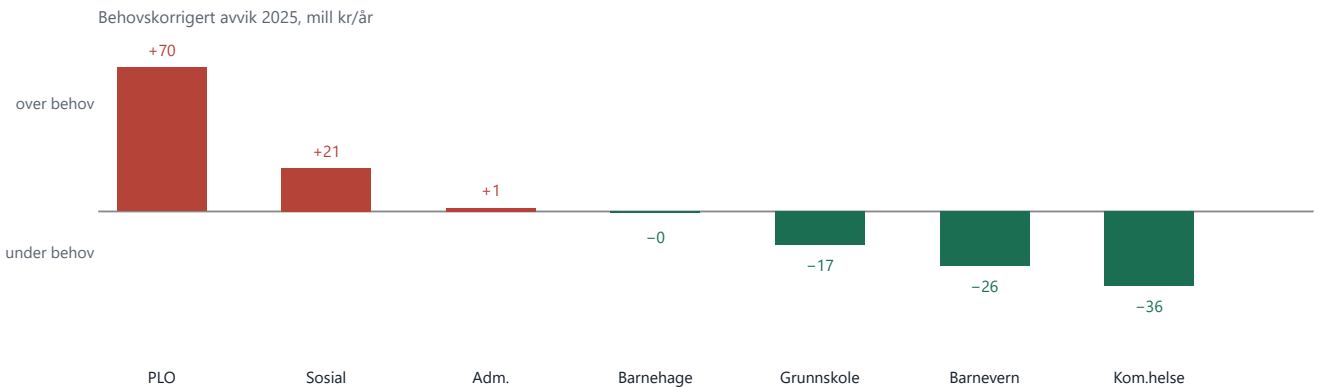
Sammenligningsgrunnlag for PLO-brutto: landssnitt PLO netto (Landet uten Oslo) 2024 27 195 → 2025 28 582. Behovskorrigerings mot Grønt hefte-kriteriene. Siste kapittel dokumenterer metode, kilder og forbehold — herunder hull i grunnlaget.

1 · Det behovskorrigerte bildet: høyt PLO-nivå, ellers på eller under behov

VISER Korrigert for utgiftsbehovet i inntektssystemet (Grønt hefte) skiller pleie og omsorg seg klart ut over behovsnivå i 2025, sammen med sosialhjelp. Grunnskole, kommunehelse og barnevern ligger under behov:

SEKTOR	AVVIK MILL 2025	KR/INNB 2025	AVVIK MILL 2024	RETNING
Pleie og omsorg	+69,7	+2 062	+28,5	klart over behov, økende
Sosial	+20,7	+611	+20,2	over behov, stabilt
Administrasjon	+1,4	+40	+14,4	nær behov, fallende
Barnehage	-0,4	-12	+8,7	var over, nå nøytralt
Grunnskole	-16,5	-489	+0,3	var over, nå under
Barnevern	-26,2	-776	-22,2	under behov, dypere
Kommunehelse	-36,2	-1 069	-29,5	under behov, dypere

2025 hovedår (reviderte tall, kommunekonsern); 2024 som sammenligning. Forventet = behovsindeks × landssnitt; positivt avvik = over behovsnivå. Folketall-nevner 2025 = 33 817.

TOLKNING Mønsteret er ikke bredt overforbruk. Hamar driver tre av de tunge tjenestene (kommunehelse, barnevern, grunnskole) under behov, og kommunehelse og barnevern *dypere* enn i 2024. Det dominerende avviket er **pleie og omsorg**, som er villet høyt (kap. 3), forsterket av regionsenter-rollen. «Ostehøvel» er derfor feil verktøy — den ville treffe sektorer som allerede ligger under behovsnivå. Det reelle analyse-spørsmålet er konsentrert til PLO (er det høye nivået bærekraftig?) og til finanssiden (kap. 2): hvor robust er driften under det sterke NDR-tallet?

To kvalitative forbehold til behovsbildet. At PLO ligger over behov er — i motsetning til hos en del sammenlignbare kommuner — et *villet, dokumentert* kvalitetsvalg (45 638 kr/innb på helse/omsorg, 75,9 % helsefaglig kompetanse, vertskap for Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester i Innlandet). Samtidig kan grunnskolens skifte fra over til under behov (-16,5 mill) henge sammen med skolestrukturvedtaket (Storhamar + Greveløkka → ny skole 2028) — en villet effektivisering ved å utnytte ledig kapasitet, ikke nødvendigvis underdekning. Grunnskolepoeng 42,7 trekker i retning av at kvaliteten holdes oppe.

2 · Finans vs. drift: den «solide» økonomien hviler på utbytte, ikke drift

FINANSINDIKATOR 2025	VERDI	REFERANSE / KOMMENTAR
Netto driftsresultat	5,7 %	+246 mill kr; langt over 2 %-målet — men finansdrevet (se under)
Disposisjonsfond	20,0 %	høyt; bygd opp over tid + bevisst avsetning
Netto lånegjeld	84,2 %	moderat for en regionsenterkommune; holdt nede ved egenfinansiering
Sykefravær (legemeldt, ansatte)	7,2 %	litt under landssnitt 7,7 % — men skjevt fordelt (kap. 4)

Reviderte tall (KOSTRA, kommunekonsern). NDR i kr fra kommunens årsregnskap 2025.

Det viktigste finansfunnet — brutto driftsresultat var negativt. NDR +246 mill (5,7 %) ser knallsterkt ut, men **brutto driftsresultat var negativt (~–55 mill)** (TOLKNING basert på kommunens egne tall) — den underliggende driften gikk i minus. Resultatet ble «reddet» av: **utbytte fra Eidsiva** og renteinntekter, en **regnskapsteknisk post (~44 mill)**, VA-gebyrer som var ~14 mill for høye mot HIAS' faktiske kostnad (skal tilbakeføres innbyggerne) og høyere integreringstilskudd enn ventet. Kommunedirektøren tilskriver selv resultatet «økte inntekter fra staten, godt arbeid av våre ansatte og regnskapstekniske forhold». Bruk +5,7 % som VISER, men les den underliggende driften som svak — det er rapportens hovedfunn.

VISER 2024 var «bunnåret» med NDR kun **0,2 %** (~9 mill av driftsinntekter ~4,3 mrd) og negativt brutto driftsresultat. 2025 er en klar opptur, men forbedringen kommer i hovedsak fra finans og engangsposter, ikke fra driften. Hamar avsetter **111 mill til egenfinansiering av investeringer**.

TOLKNING Dette er samme mønster som Asker og Kristiansand: **kraftutbytte maskerer svak drift**. Den solide balansen — fond 20,0 %, gjeld 84,2 % — er resultatet av en **bevisst, konservativ balansestrategi**: overskudd settes av til egenkapital i investeringer i stedet for låneopptak, slik at lånegjelden holdes moderat og fondet høyt. Et villet valg, ikke et tilfeldig hell. Men robustheten har en kvalifikasjon: når det positive resultatet hviler på utbytte, renteinntekter og engangsposter, vil to svake finansår eller bortfall av Eidsiva-utbytte avdekke den negative underliggende driften raskt.

Den ærlige lesningen. Hamar fremstår som en solid kommune — høyt fond, moderat gjeld, sterkt NDR. Men «5,7 % NDR» og «negativt brutto driftsresultat» bør leses sammen: en sunn balanse som hviler på en presset løpende drift, der finansinntekter og engangsposter er det som holder de to fra hverandre. Den konservative egenkapitalstrategien er styrken som gir handlingsrom; finansavhengigheten er den betingede risikoen.

3 · Pleie og omsorg: +70 mill over behov — et villet høyt nivå

VISER Hamars PLO-brutto er **43 466 kr/innb** i 2025, og sektoren ligger **+69,7 mill over behov** (fra +28,5 mill i 2024). Kommunen bruker ~1,53 mrd kr/år på helse og omsorg = **45 638 kr/innb** — over landsgjennomsnittet. Drill-down på funksjon og art:

PLO-STRUKTUR 2025	KR/INNB	ARTER / NØKKELTALL 2025	VERDI
SUM PLO brutto	43 466	Lønn, kr/innb	35 955
— Institusjon (253+261)	15 752	Kjøp fra private, kr/innb	2 745
— Hjemmebaserte (254+257+258)	26 393	Refusjon ressurskrevende, kr/innb	6 959
herav funksjon 257	16 482	Brutto per institusjonsplass, kr	1 971 951
		Andel 80+ langtidsopphold	7,1 %

Landssnitt PLO netto (Landet uten Oslo): 2024 27 195 → 2025 28 582. Helsefaglig kompetanse 75,9 % av årsverkene. Folketall-nevner 2025 = 33 817.

TOLKNING PLO-avviket er **ikke styrt overforbruk, men et villet høyt nivå**. Tre trekk peker mot dette. For det første er **lønnsandelen høy** (35 955 kr/innb) og kjøp fra private lavt (2 745) — Hamar driver tjenestene i egen regi med høy helsefaglig kompetanse (75,9 %). For det andre er refusjonen for ressurskrevende brukere betydelig (6 959 kr/innb), forenlig med tunge brukere og en regionsenter-rolle som trekker pleietrengende inn. For det tredje er kommunen **vertskap for Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester i Innlandet** — en faglig fyrtårn-ambisjon som drar opp utgiftene. Hamar har bevisst valgt et høyere PLO-nivå enn behovsmodellen forutsetter. Dette er svaret på VISER-paradokset: nivået er villet, ikke uforklart.

Paradokset: høy ressursbruk, middels barometerscore. Hamar er nr. 2 i landet i Kommunebarometeret 2025 (av 357 kommuner) totalt og nr. 3 i grunnskole — men bare **ca. nr. 90 i pleie og omsorg** og nr. 96 i helse. Kombinasjonen høy ressursbruk + middels barometerscore i PLO indikerer at pengene går til nivå, omfang og kvalitet — ikke nødvendigvis til kostnadseffektivitet. Her ligger en mulig **indikasjon på effektiviseringspotensial** i drifts- og bemanningsmiksen, men gulvet er forsvarlighetskravet, og kutt rettet mot de tyngste brukerne gir liten nettoeffekt fordi den store ressurskrevende-refusjonen (6 959 kr/innb) faller bort. (Forbehold: opplevd kvalitet er omdiskutert i lokaldebatten — se kap. 5.)

4 · Helse og mestring: det svake driftspunktet bak det sterke resultatet

VISER Samlet sykefravær for kommunens ansatte er **7,2 %** (legemeldt), litt under landssnitt 7,7 %. Men fraværet er svært skjevt fordelt: i sektoren **helse og mestring var det 11,87 % i 2024** (opp fra 11,29 % i 2023) — langt over de andre sektorene (oppvekst/opplæring 8,61 %, miljø og samfunn 5,72 %, administrasjon 5,84 %, kultur 2,21 %). Samme sektor hadde **merforbruk på ~28 mill i 2025** og et **innsparingskrav på 18,5 mill** i HØP 2025.

TOLKNING Helse og mestring er det **svake driftspunktet** bak det sterke konsern- resultatet. Det høye sykefraværet i PLO-sektoren er både en **kostnadsdriver** (vikarer, overtid) og en **kvalitetsrisiko**. At nettopp den sektoren som ligger +70 mill over behov samtidig sprekker jevnlig på budsjett og har høyest fravær, er kjernen i Hamars dilemma: det ville høye nivået er kostbart å opprettholde, og innsparingskravet (18,5 mill) treffer den dyreste og mest pressede tjenesten. Tjenestesektorene sprekker, men konsernet redde av finans (kap. 2).

Statlig tilsyn 2023 = risiko for rettssikkerhet i PLO-saksbehandling. Statsforvalteren i Innlandet gjennomgikk 30 vedtak (praktisk bistand, støttekontakt, avlastning, omsorgsstønad, BPA) og fant «mangler ved saksbehandlingen som innebærer en klar risiko for innbyggernes rettssikkerhet» (saksbehandlingstid og innhold i vedtak). Til sammenligning fant NAV-tilsynet i 2024 (økonomisk rådgivning) **ingen lovbrudd**. Tilsynsfunnet fra 2023 understøtter at PLO-/saksbehandlingsleddet — i den dyreste sektoren — har stått under press, ikke bare økonomisk, men også på forsvarlighet. Innsparing her må derfor leses opp mot et forsvarlighetsgulv.

Hvorfor dette er det reelle driftsproblem. Konsernregnskapet ser sterkt ut, men det er i helse og mestring den underliggende svakheten samler seg: høyest fravær, gjentatt merforbruk, tilsynsfunn og et innsparingskrav som treffer en sektor kommunen ellers prioriterer høyt. Spørsmålet er ikke om Hamar har råd — fond og utbytte gir buffer — men om det ville høye nivået kan holdes oppe i en sektor som driftsmessig allerede er presset.

5 · Handlingsrom: barometer-toppen, byutvikling vs. tjenester, og inntektssiden

VISER Hamar er **nr. 2 i landet i Kommunebarometeret 2025** (av 357 kommuner) og nr. 3 på skole, men ca. nr. 90 i PLO og nr. 96 i helse. Den store investeringsposten i HØP 2025–2028 er **Mjøsfronten (~150 mill)**, mens helse og mestring fikk innsparingskrav på 18,5 mill. Eiendomsskatten er **4,0 ‰ bolig/fritid og 5,7 ‰ næring**, bunnfradrag 260 000 kr, med +10 % kontorjustering fra 2026 (vedtatt 26.11.2025).

TOLKNING Hamar «kjøper» bevisst topp-plasseringer og et høyt tjenestenivå — finansiert mer av fond og Eidsiva-utbytte enn av sterk drift. Den politiske aksen går mellom **byutvikling** (regionsenter-ambisjonen, Mjøsfronten) og **driftsbudsjettet til tjenestene** (helse/mestring): i HØP 2025- debatten advarte Arbeiderpartiet om for tynne marginer og ville prioritere helse/mestring foran Mjøsfronten. Dette er et reelt verdivalg, ikke et identifiseringsproblem.

Inntektssiden: eiendomsskatt

GREP	LAG	STATUS	FRIKSJON
I1 Eiendomsskatt — aktiv inntektskilde; rom for å justere satser/takster	Inntekt	innført (4,0/5,7 ‰)	middels

VISER Hamar har allerede eiendomsskatt og har vedtatt +10 % kontorjustering fra 2026, men holdt satsene uendret (4,0/5,7 ‰). **TOLKNING** I motsetning til en kommune som Asker har Hamar dette inntektsverktøyet i bruk — handlingsrommet ligger i justering, ikke innføring. Kombinert med en sterk balanse (fond 20,0 %, moderat gjeld) og finansinntekter har kommunen reelt handlingsrom. Det egentlige valget er ikke å finne penger, men å **prioritere mellom regionsenter-ambisjon og det villede høye PLO-/helsenivået** når finansinntektene en gang svikter.

Handlingsromslogikken. Hamar står ikke overfor et akutt innsparingsproblem — fond, moderat gjeld og finansinntekter gir buffer. Det reelle valget står mellom (a) å fortsette å finansiere et villet høyt PLO-/barometernivå på finansinntekter og engangsposter, med den betingede risikoen det innebærer (kap. 2), (b) å prioritere ned byutvikling (Mjøsfronten) til fordel for den pressede helse/mestring-driften, eller (c) å hente mer på den allerede aktive inntektssiden. Dette er et **politisk valg** som bør tas med åpne øyne om at det sterke resultatet ikke kommer fra drift.

6 · Metode, kvalitetssikring og forbehold

VISER / TOLKNING-skillet

Gjennom hele rapporten skiller vi **VISER** (tall med kilde) fra **TOLKNING** (vurdering). De behovskorrigerede avvikene, PLO-drill-down, finansindikatorene (NDR 5,7 %, fond 20,0 %, gjeld 84,2 %) og sykefraværstallene er VISER. Det negative brutto driftsresultatet (~–55 mill), forklaringen på at NDR er finansdrevet, vurderingen av PLO-nivået som villet og lesningen av helse og mestring som det svake driftspunktet er TOLKNING. Språkregelen er konsekvent: «indikasjon på effektiviseringspotensial» — aldri «sløsing».

Kilder

- **SSB / KOSTRA** — reviderte 2025-tall, kommunekonsern (publisert 16.06.2026); behovskorrigerede avvik, PLO-funksjons- og artsdata, finansindikatorer.
- **Grønt hefte (KDD)** — utgiftsbehov/kostnadsnøkler for behovskorrigeringen.
- **Hamar kommunes årsregnskap/årsmelding 2024–2025** — NDR i kr, negativt brutto driftsresultat, Eidsiva-utbytte og engangsposter, sykefravær per sektor (helse og mestring 11,87 % i 2024), avsetning 111 mill til egenfinansiering.
- **HØP 2025–2028 og 2026–2029** — innsparingskrav helse/omsorg 18,5 mill, Mjøsfronten ~150 mill, eiendomsskatt (4,0/5,7 %, +10 % kontorjustering fra 2026, vedtatt 26.11.2025, sak 093/25).
- **Statsforvalteren i Innlandet / Helsetilsynet** — stikkprøvetilsyn PLO-saksbehandling 2023 (risiko for rettssikkerhet, 30 vedtak); NAV-tilsyn økonomisk rådgivning 2024 (ingen lovbrudd).
- **Kommunebarometeret 2025** — nr. 2 totalt, nr. 3 skole, ~nr. 90 PLO, nr. 96 helse. **Skolestruktur** (Storhamar+Greveløkka → ny skole 2028). USHT Innlandet (vertskommune).

Forbehold (hull — ærlig)

1. **Ingen publisert forvaltningsrevisjon** de siste 5 år spesifikt på økonomistyring, PLO eller sosial er funnet for Hamar; bør hentes fra kontrollutvalgets sakspapirer / elnnsyn. HIAS-forvaltningsrevisjon startet 2024 (felles m/Ringsaker/Stange).
2. **Brutto driftsresultat (~–55 mill)** og fordelingen av engangsposter er hentet via søk/medieomtale mot kommunens årsregnskap — getfile.php-lenkene til årsmeldings-PDF returnerte 404. Bør dobbeltsjekkes mot original-PDF. Sykefraværstallene er de sikreste.
3. **HØP 2026–2029 detaljtall** (eksakte kutt, NDR-bane, investeringsliste) ligger i Framsikt (JS-rendret) og er kun hentet på hovedlinjer via media/kommunens sider.
4. **Eksakte saksnumre** for skolestruktur og PLO-pilot (økt grunnbemanning) er delvis udekket; HØP 2026–2029 = sak 093/25 er bekreftet.
5. **Opplevd kvalitet i PLO er omdiskutert** i lokaldebatten (HA: «Rom 202», «billig ufaglært prioriteres»). Dette er meningsinnlegg/leserdebatt — KONTEKST, ikke dokumenterte tilsynsfunn — og inngår ikke i konklusjonene.

Hva analysen bevisst ikke gjør. Den anbefaler ikke flat ostehøvel i sektorer som alt ligger under behov (kommunehelse, barnevern), den leser ikke 5,7 % NDR som uttrykk for sterk drift (brutto driftsresultat var negativt), og den tolker ikke PLO-avviket som sløsing — det er et villet kvalitetsvalg. Hovedfunnet — at den solide økonomien hviler på finans, ikke drift — og hovedforbeholdet — det uverifiserte brutto driftsresultatet — er rapportens to viktigste lesninger.

Kilder: SSB/KOSTRA (reviderte 2025-tall, kommunekonsern, publisert 16.06.2026) · Grønt hefte 2025/2026 (KDD) · Hamar kommunes årsregnskap/årsmelding 2024–2025 og HØP 2025–2028/2026–2029 · Statsforvalteren i Innlandet/Helsetilsynet (PLO-tilsyn 2023; NAV-tilsyn 2024) · Kommunebarometeret 2025. Hovedår 2025; 2024 som sammenligning. Analysen følger VISER/TOLKNING-skillet og språkregelen om «effektiviseringspotensial».